

KAPRONCZAY KÁROLY: FLÓR FERENC¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti
Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével
Közreműködött: Szállási Árpád**

1871. július 7-én a pesti Szent Rókus Kórház előtt a lóvasút halálra gázolta a kórház igazgatóját, Flór Ferencet. A baleset mélyen megrázta a magyar orvostársadalmat. A köztisztelőben állt Flór Ferencben nemcsak Pest város gyászolta főorvosát, hanem az ifjabb és idősebb pályatársak a magyar szabadságharc honvédorvosi karának volt főnökét és a „negyvennyolcas hagyományok” egyik legkiválóbb őrzőjét is elvesztették. A magyar reformkor igazi gyermeke volt, aki a magyar nemzeti újjászületés időszakában – igaz magyarként és a nemzet polgáraként – a honi tudományok felemeléséért, európai színvonalra emeléséért fáradozott. Magyar polgárnak vallotta magát, aki a nagy európai eszmék mellett soha nem feledte el magyarságát. Úgy akarta a magyar medicinát európai szintre emelni, hogy az magyar orvostudományként illeszkedjen be az egyetemes gyógytudományok rendszerébe. Ezért fáradozott az orvosi szaknyelv megmagyarosításáért, a magyar nyelvű szaksajtó megteremtéséért, magyar tudományos társaságok megszervezéséért, a hazai közegészségügyi állapotok rendezéséért, miközben – annyi más pályatársához hasonlóan – élénk figyelemmel kísérte a politikát és ha kellett, akár fegyverrel is szolgálta eszméinek győzelmét. Ezen eszmék tükröződnek vissza életútjában, jellemzik annak szakaszait.

Flór Ferenc a mai Nagyvárad területén volt Várad-Olasziban született 1809. október 10-én egy kereskedőcsaládban. Nagykárolyi előtanulmányok után 1827-ben iratkozott be a pesti egyetem orvosi karára, ahol 1833-ban avatták orvosdoktorrá: az orvosi karon elsőként írta és védte meg magyarul a Kisdédápolás című disszertációját. A visszaemlékezések szerint mindig sebésznek készült, de tudta, hogy a hazai lehetőségek nem elégségesek a sokoldalú felkészüléshez, így 1833–1834-ben Berlinben és Bécsben gyarapította ismereteit, elsajátította az újabb sebészeti és szemészeti műtéttant. Az új iránti fogékonyságát mutatja, hogy 1847-ben az első között alkalmazta hazánkban a sebészet fejlődését nagyban fellendítő kloroformos altatást, sőt 1849-ben – már mint a honvédorvosi kar főnöke – elrendelte az összes sebész ellátását „éterbodítási” felszereléssel.

Hazatérése után ugyan orvosi-sebészi állást még nem kapott, de „segédtanárnak” alkalmazták az egyetem állatgyógyászati intézetében, ahol állatorvosi ismereteket oktatott. Valójában itt döbrent rá, hogy csak az anyanyelvüket ismerő „baromorvosoknak” milyen nehéz előadni a latin meghatározásokat és elnevezéseket tartalmazó medicinát. E kérdésben találkozott Bugát Pállal, az 1831-ben elindított ’Orvosi Tár’ alapítójával és szerkesztőjével, aki ugyancsak komoly erőfeszítéseket tett az egységes magyar orvosi „nevezéktan” megteremtéséért. Igaz, Bugát Pál az ’Orvosi Tár’-at 1833-ig Toldy Ferencsel együtt szerkesztette, de szemléleti különbségek miatt

¹ Forrás: Kapronczay Károly: „A legnagyobb magyar orvos” emlékezete. Flór Ferenc. = Orvosi Hetilap, 1996. pp. 1652–1653.

A szerző által felhasznált irodalom:

Poór Imre: Emlékbeszéd Flór Ferenc felett. Pest, 1873. 10 p. (Értekezések a természettudományok köréből. III. köt. 7. sz.)
Varga Lajos: Flór Ferenc = Communicationes ex Bibliotheca Historiae Medicae Hungarica 21–22 (1961) pp. 287–301.

megváltak egymástól, s lett helyette Flór Ferenc a társszerkesztő. Kitűnő lapot szerkesztettek, amelyben eredeti közlemények mellett nagy teret biztosítottak a rokon tudományoknak, a külföldi lapszemléknek és a hazai orvostársadalom eseményeinek.

Ezekben az években Flór Ferenc szakmai pályafutásában is fordulat következett be: 1835-ben Stáhly Ignác sebészprofesszor tanársegéde, majd 1837-től a pesti Rókus Kórház „tiszteletbeli” főorvosa. E kórház hosszú évtizedekre szakmai gyakorlatának színtere lett, s az intézménytől csak nagyobb célok megvalósítása érdekében vagy kényszerből vált meg. 1840-ben tényleges főorvos, bár 1838-tól a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai sorába fogadta. Szakmai pályájának emelkedését jelezte, hogy 1847-ben Pest város főorvosának és a Szent Rókus Kórház igazgatójának választották meg. A város lakossága előtt nagy tekintélye volt, hiszen az 1838. évi pusztító jeges árvíz idején ő is csónakos csapatot szervezett, életét is kockáztatva mentette a szerencsétlenül járt embereket. Viszont az árvíz ösztönözte, hogy javaslatot tegyen a mentésügy megszervezésére, valamint könyvet írt a vízbe fúlt emberek felélesztéséről, a vízből való mentés technikájáról.

A reformkor élénk társadalmi élete ösztönözte a pest-budai orvosokat az első hazai orvosi társaság, a Budapesti Királyi Orvosegyesület megalapítására, amelyhez Flór Ferenc az első között csatlakozott, s az 1841-ben megszervezett Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűléseinek kiadványait, a Munkálatokat 1848-ig ő szerkesztette.

Társaság- és tudományszervező, lapszerkesztői tevékenysége nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Pest valóban a magyar tudomány – ezen belül az orvostudomány – központjává vált.

1848 tavaszán Flór Ferenc az első között jelentkezett a nemzetőrségbe, majd ősszel már a szerveződő honvédség katonai orvosi szolgálatánál jelentkezett. A magyar honvédség egészségügyi szervezetének alapjait Stáhly Ignác rakta le. 1849 első napjaiban Stáhly Ignác nem tudta követni az Országos Honvédelmi Bizottmányt, Pesten maradvá hamarosan meghalt. A Debrecenbe települt Honvédelmi Minisztériumban egyik fontos kérdéssé vált a honvédorvosi kar új vezetőjének kinevezése, akinek nemcsak a szétszilárdott helyzeten kellett úrrá lenni, de a szervezési munkát szinte előlről kellett elkezdenie. Kossuth Lajos és Mészáros Lázár hadügyminiszter úgy döntött, hogy e fontos tisztségre a honvédség legtekintélyesebb orvosát, az őrnagyi rangban szolgáló Flór Ferencet nevezik ki, így 1849. január 22-én személyében a honvédség megkapta azt a kiemelkedő orvos-parancsnokot, aki a szabadságharc legfontosabb szakaszában újjáteremtette a honvédorvosi szolgálatot, megszervezte a front- és hátszági betegellátást, „feltöltötte” a honvédorvosi keretet, felszámolta a műszer- és gyógyszerhiányt, biztosította a gyógyintézmények ellátását stb.

Feladata nem volt könnyű, hiszen 1849. február közepéig csak szórványosan érkező hírek alapján dolgozhatta ki a tábori kórházak rendszerét, jelölhette ki a tábori állandó, az ideiglenes és mozgó egységek helyét, határozhatta meg létszámát, szervezhette meg ellátásukat.

Indítványára nevezték ki 1849. április 17-én országos főápolónőnek Kossuth Zsuzsannát, Kossuth Lajos húgát, ezzel a betegápolás szolgálatába hívhatták az önkéntes női segítséget. Elérte, hogy a polgári patikák olcsóbban adják a honvédségnek a gyógyszereket és a kötszereket, megszervezte a központi katonai gyógyszerteráriumot, a mozgó tábori patikák rendszerét, egyben megszigorította a gyógyszerfelhasználás feltételeit, amely a pazarlás ellen irányult. Ugyancsak újnak számított az újoncok orvosi ellenőrzése, a rokkantak utókezelése, a kórházi ügyvitel szabályzata, a naprakész statisztikák és jelentések elemzése, amelynek alapján bármelyik pillanatban képes volt az erők átcsoportosítására, újabb tábori egészségügyi helyeknek a létrehozására. Flór Ferencnek személy szerint is nagy érdemei voltak abban, hogy a meginduló tavaszi hadjáratban a honvédség kiváló egészségügyi szolgálattal rendelkezett.

Honvédorvos-főnöki tevékenységének érdekes vonatkozása, hogy 1849. május 5-i felhívásában a fogságba esett császári katonai orvosokat felkérte orvosi tevékenységük folytatására a honvédkórházakban, de külön kiemelte, hogy erre senkit kötelezni nem lehet.

Pest visszavétele után Flór Ferenc és honvédelmi minisztériumi osztálya visszatelepült a fővárosba, innen szervezte a hadi egészségügyet. 1849. június 5-én váratlanul leváltották, mivel az akkor kinevezett új hadügyminiszter Görgei Artúr ezen osztály élén szívesebben látta a Feldunai

Hadsereg főorvosát, Lumniczer Sándor főtörzsorvost. Flór Ferencnek távozni kellett, de Lumniczer ellensúlyozni akarván a Flór Ferencsel szemben elkövetett méltánytalanságot, s azt javasolta Görgei tábornoknak, hogy Flórt az összes tábori kórház igazgató főtörzsorvosának nevezzék ki. Ő azonban ezt nem fogadta el, s a tartaléksereg főorvosa lett.

A világsi fegyverletétel után Flór Ferenc neve is felkerült arra a körözési listára, amelyen Kossuth Lajosra, Petőfi Sándorra, Mészáros Lázárra és még sok másra vérdíjat tűztek ki. Flór 1849. augusztus végén már az Újépület foglya volt, ahol másfél évi börtönre, állásvesztésre ítélték, majd szabadulása után – 1851 tavaszától – Tápiószelére száműzték, ahol rendőri felügyelet alatt állt. Tizenkét évig gazdálkodással és a környék beteginek gyógyításával foglalkozott. „Veszedelmes bűnözőként” tartották nyilván. Felügyeletén csak 1857-ben enyhítettek, csak engedéllyel hagyhatta el Tápiószelét. Visszavonultsága 1861-ig tartott, amikor a Bach-rendszer bukása után Pest város ismét tisztí főorvosának választotta, újból a Szent Rókus Kórház igazgatója is lett. Azonnal visszatért Pestre, újult erővel látott munkához, de tíz hónap múlva – tiltakozva a kormányzati rendszer megváltoztatása ellen – lemondott hivataláról, s ismét Tápiószelére költözött.

Ezek az évek már nem emlékeztettek az előző évtizedbeli visszavonultságára: gyakori vendége volt az Orvosegyesület és a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűléseinek, ahol elsősorban az orvostársadalom kérdései foglalkoztatták, 1863-ban egyik kezdeményezője volt az orvosi érdekvédelmi mozgalom elindításának, az orvos és az állam viszonyának törvényes rendezésének. Világosan látta, hogy az orvos – törvényes rendezés nélkül – kiszolgáltatott a közigazgatással szemben, megélhetése és idős évei teljesen bizonytalanok. Flór ezen vitákban már alig vett részt, jótékonyági alapítványokkal segítette kollégáit és az egészségügyet.

A kiegyezés után – immár harmadszor – újra Pest főorvosa és a Szent Rókus Kórház igazgatója lett, ami ismét megújította erejét. Részletes terveket dolgozott ki Pest közegészségügyi állapotának rendezésére, a Rókus Kórház fejlesztésére. E tervekben kiemelkedett a város ivóvízellátása, szennyvízelvezetése, a központi húsvágóhíd megépítése stb. Ekkor érte a halál...